

Přátelé,

stále se dobrou tradicí sejít se v Braunově Betlémě, na místě kde příroda náhedaým seskupením kamenů vyšla vstříc sacharově genialitě, a připomenout si poselství vánoční zvěsti: narození Božího dítěte, s nímž vzchází světu naděje a příslib budoucího.

Nechme Kristovo narození vejít do našich denními starostmi okoralých srdcí, aby je naplnilo pokojem a láskou. Pokusme se porozumět tomuto poselství natolik, aby se sváteční atmosféra pospolitosti, porozumění a tolerance, vše to, co se v těchto dnech na nejrozumnějších stranách hojně připomíná, stalo trvalou součástí našich životů nejen v kruhu rodinném - i když tam prvotně a nezbytně - ale i ve smyslu obecném, společenském. Neboť co dnes moderní člověk nejvíce postrádá, je nalezení smíru jak mezi sebou a totalitními mechanismy, jež jej utlačují v jeho přirozenosti, tak mezi sebou a přírodou.

Stále častěji dnes můžeme slyšet o postupující devastaci přírody, o katastrofálním stavu životního prostředí. Méně se už hovoří o devastaci v oblasti duchovního a morálního života. A přesto tyto věci těsně souvisejí. Vykořeněnost člověka z lůna přírody dnes není ani tak problémem odcizené techniky, jako spíše problémem mravním. A proto se více než kdy jindy vkrádá na mysl otázka v čem jsme dnes zasazeni, kam zapouštíme kořeny my i naše děti? Z čeho čerpat živiny ať duchovní či morální, abychom obstáli svými životy ve smyslu národním i všelidském?

Odpověď může vyplývat jen z našeho zakořenění či vyvrácení. I k tomu nás mohou vánoční svátky vést. Uazují nám, že lze žít jinak: odložit častý spěch a nervozitu, odložit starosti o věci povrchní a pomíjivé a mít péči o člověka, přemýšlet o nevšimavosti a lhostejnosti. Jen tak se můžeme dobrat cesty k životu, který nepodléhá lidské zlobě a svévoli, cesty - řečeno slovy dramatika - života v Pravdě, cesty zbavující nás strachu. Neboť ze strachu je pravda zapírána a je kolem nás tolik přetvářky a nevěrohodnosti. Nebojme se tedy dle svých možností a sil stranit dobru a odpírat lžimechanismům zla. Jsme k tomu ve své přirozenosti nejen stvořeni, ale především odpovědní.

25.12.1988 Braunův Betlém, Nový les u Žirče

Jan Hrudka

(Byli jsme tam i s Honzíkem, v lese ležel sníh, procházeli jsme nově vykácenými stráněmi nad Labem. Jeskyně Betléma byla vyzdobena velkou svící a poutníci a poutničkové tam kladli další svíčky a svíčky. Radek připomínal stará starozákonní zaslíbení a četl pak celý příběh podle 1. a 2. kapitoly evangelia Lukášova. Asi šestičlenný sboreček měl pečlivě připravené vánoční barokní zpěvy, na něž navázaly lidové koledy, k nimž jsme se tu a tam přidali. Byli také dva kytaristé, flétna a bubínek. Nakonec bylo vánoční pečivo na špejli - Honzík také dostal a hladovým se krájelo z ohromné vánočky. V chladnu se pak děti honily s dvěma psy, z nichž jeden velmi hezky pózoval u první zastávky poutě: u studánky s vytesaným sv. Fantíškem z Assisi, přítelem všeho stvoření. Bylo nás - i se psy kolem 70. Měl jsem živý pocit, že v lese je zakleto baroko a jeho kouzlo na nás dýchlo navzdory vykáceným stráním. Z poutí k Braunovu Betlému se už stala pěkná občanská iniciativa.)

Z KORESPONDENCE

Hanson, Mass. 11.XII.88

Drahý Jendo a Mileno,

měl jsem radost, že jste připsali pozdravy na pohlednici, kterou Boženka potvrdila naše (mé a Milíčovy) pozdravy. Nemám odjímud zprávy, a tak nevím, jestli se Vám vydařilo symposium historiků a 40.výročí smrti EB a jestli jste mohli příslušně uctít úmrtní den TGM. Loni ses, Jendo, ozval dopisem a tak když mi letos nepřišlo - žádná zpráva, dobrá zpráva - myslel jsem si, že to snad všechno dobře dopadlo. Nechtěl jsem dělat žádné závěry, když jste

dostali novou vládu. Ač ve zdejší tisku byla interpretace vesměs nepříznivá, já si počkal s úsudkem. Některé události se zdají dobré, tak jako obnovení státního svátku nebo uveřejnění manifestu na lidská práva. Já tu jsem dnes pod dojmem vynikajícího projevu Gorbačova ve Spojených národech, kterým se Gorbačov představil jako hlasatel nového světa míru a tolerance různých ideologií. Předpokládám, že také ve Vašem tisku byl projev otištěn in extenso nebo aspon v podstatných částech. Tady byl Gorbačovův projev všeobecně přijat s velkým souhlasem. Nedovedu si dobře představit, že by československý vývoj šel protichůdným směrem. Proto myslím, že různé občanské iniciativy budou podporovány a ne potlačovány. Gorbačov je považuje za část perestrojky! Za nejlepší považuji Manifest hnutí za občanskou svobodu, podepsaný mnoha známými osobnostmi. Tak jako celý vývoj ve světě, také Československo je na prahu nového období, kde se uplatní občanská iniciativa. -

Provedli jste rozptýl popele v Motole? Já se dám také spálit, ale ne rozprášit. Posílám Vám malý dárek k vánocům, dostanete jej patrně až po svátcích, ale ~~káž~~ bude Vám to svědectvím, že na Vás vždy stále myslím! Nejardečněji Vás Sláva K/ohák/.

JOYOUS CHRISTMAS
a všechno dobré v novém roce

Už zas se pootočil Indiánský rok
a vládne Měsíc dlouhých nocí.

A člověk, jak znavený otrok,
se věčnou horu práce snaží zmoci

a stále říká "zítra, pozítří či jednou,
jen ještě tohle a snad ještě trochu..."
Ach život letí, skráně nám už šednou,
už dávno pryč je doba, kdy říkali nám "hochu"...

Kdy už se zastavíme? Snad v čas novoroční,
ve chvílce dobrých předsevzetí,
ten malý zázrak zdaří se ti
a začneš život prostý, beznáročný,

a přece plný pohody a jasu.
Ať tedy dobrá novoroční umínění
vrátí nám do života krásu,
již pamatuju z dětství a nad níž není.

PF 1989

Jaromír

NEŽ POUJDETE DO KINA ...

DUŠAN HANÁK (K uváděnému filmu Růžové sny)

Dušan Hanák patří ze dvou nejznámějších slovenských tvůrců k té, dle mého, prozradnější filmařské polovině, pakliže za druhou vezmeme Juraje Jakubiska. Narodil se v roce 1938 v Bratislavě, filmovou režii však studoval na pražské FAMU, kde absolvoval roku 1965 filmem *U č e n i e*. V širší známost u filmové veřejnosti ale vešel už předtím zcela neobvyklým způsobem, totiž ročníkovou prací *Š e s t o t á z e k p r o J a n a W e r i c h a* (1963).

Hanák hned od počátku své tvůrčí dráhy vynikl především silou své individuality a nekompromisním estetickým názorem. To z něho v 60. letech udělalo jednu z nejvýznamnějších osobností slovenského dokumentárního filmu. Jeho dokumenty, převážně sociologicky zaměřené, mu také přinesly řadu domácích i zahraničních ocenění. Jmenujme alespoň nejvýraznější z nich: *V ý z v a d o t i c h a* (1965) a *O m š a* (1967). V roce 1966 vytvořil mistrovskou krátkou satiru *P ř i š e l k n á m O l d S h a t t e r h a n d*, jež dodnes neztratila na působivosti i břitkosti pohledu na tehdejší dobová klišé.

V celovečerním hraném filmu debutoval v roce 1969 filmem *3 2 2*, v němž poprvé ukázal mimořádně citlivé poetické vidění života, byť na pozadí tragického příběhu. V roce 1972 natočil *O b r a z y s t a r é h o s v ě t a*. Film, inspirovaný cyklem fotografií Martina Martinčka, vypráví formou ankety o lidské síle překonávat nepřízné osudu, o stárnutí, o schopnosti harmonie života s přírodou, o nalézání lidské podstaty, o schopnosti zůstat člověkem a pomáhat v tom i jiným. I přes kladné přijetí dobovou kritikou se však film nedočkal své premiéry a do distribuce byl uvolněn až v loňském roce, stejně jako další Hanákův film *J a m i l u j e m , t y m i l j u j e š* (1980).

Dnes už těžko můžeme dovozovat proč a kdo tyto filmy zakázal a myslím, že o to také zdaleka nejde. Peripetie uvádění obou filmů totiž poukazuje na obecnější klima kolem kulturní tvorby minulých - doufám, že minulých - let, kdy zakazovací mánie, maskující se obecnými frázemi o škodlivosti či potřebnosti, vítězila nad uměleckou původností, čistotou i jankostí názoru.

V roce 1986 natočil Hanák svůj zatím poslední film *T i c h á r a d o s t ě*. Myslím, že zde poněkud zůstal zpět za minulými díly, i když mu film vynesl prestižní ocenění na filmovém festivalu v San Remu.

Tvorbu Dušana Hanáka si připomeneme filmem *R ů ž o v é s n y*, natočeným v roce 1976. (Mimoходом: je to nejčastěji uváděný slovenský film v zahraničí - a teď nevím, zda se do toho také započítávají Čechy, Morava a Slezsko.)

Hanák tu vychází ze zkušenosti práce s neherci, byť paradoxně do hlavních rolí profesionální herce obsadil. Vede je však k maximální sevřenosti a civilnosti, jež odpovídá autentičnosti reálií a výkonu naturščiků. Film vyniká čistotou stylu výsostně poetiky příběhu mladé lásky vesnického poštáka a cikánské dívenky. A protože je dnes velmi moderní hovořit o toleranci, vyzdvihl bych i střet dvou odlišných kultur, který - přestože nevede k happyendu - nemusí končit rozčarováním, ale vzájemným obohacením.

12.1.1989

JH

Černá Hora
12.1.1989

Vážený příteli a bratře,

chci Vám za mou matku a sebe poděkovat za Váš milý pozdrav odesílaný z Mariánských lázní. Jsem rád, že Vám mohu osobně odepsat. Celá ta záležitost pro mne byla zvláštním příspěvkem k 70. výročí republiky, i když nebyla nikterak z mé strany připravena. Modlil jsem se ve vězení za všechny uvězněné a pronásledované a jak již to bývá, dostalo se mi přízně v podobě psaných lístků spíše od Vašich bratrů a sester než od našich v duchovní správě. Budu rád, když se setkáme na příjemnější sešlosti než té smutné v Blansku. Žehnám a přeji požehanný nový rok Vám i všem Vaším

Váš P. František Lízna

Nastoupil jsem opět od 31.XII. v Černé Hoře. Takže také pozdravy od Evy Sejbalové, o kterou se také starám.

Milan Rastislav Štefánik

(21. července 1880 - 4. května 1919)

Milan Rastislav Štefánik se narodil 21. července 1919 v Košá-riskách. Jeho otec zde byl evangelickým farářem (podle augšpurského-luterského vyznání), jmenoval se Pavol Štefánik, jeho matka byla Albertína, roz. Jurenková, dcera brezovského notáře. Podobně jako Milan dostal slovenské jméno Rastislav, tak nejstarší bratr Igor byl Branislav a bratr Pavel Svätopluk. V Košáriskách začal chodit do obecné (ludové) školy, byla to jednotřídka, kde v zimě sedávalo 120 dětí od 6 do 12 let.

V roce 1889 odešel do Šamorína na Žitném ostrově, aby se zdoko-nalil v maďarštině a od roku 1890 ~~xx~~ studuje v Bratislavě na evange-lickém lyceu. Z 30. března 1893 se zachoval dopis rodičům před kon-firmací "Odpšrosovanie". Do kvarty chodí v Šoproni a od kvinty v Sar-vaši, kde i maturuje. Pokouší se psát básně.

V roce 1898 vstupuje na pražskou techniku, stavební inženýr-ství. Vstupuje do spolku slovenské mládeže Detvan, jehož předsedou je medik Vavro Šrobár. Spolek je však zaměřen na pěstování sloven-štiny (jazykové vlastenectví) a tak Štefánika více poutají diskuse ve spolku evangelických akademiků Jeroným, kde je velký vliv Masary-kových stoupenců. A tak pro Detvan píše Štefánik básně, recituje je, ale více ho poutá ruch kolem Masaryka, s nímž se polenském procesu prostřednictvím Jana Karicza seznamuje. Masarykovy spisy mají na něho - na rozdíl od pražských studentů - ten vliv, že se stává kritickým k náboženství, jak se s ním setkal doma ale i na slovenských evange-lických gymnáziích. Čte horlivě životopisy Koperníka, Napoleona, Sha-kespeara a zabývá se J.Wattem, H.G. Stpehensonem a filosofy Pascalem, Nietzsche a Schellingem.

V roce 1900 se tsal tajemníkem výboru Detvana a navázal čilý styk s "moravskoslovenskými" studenty. Dochází k roztržce s otcem - kvůli Štefánikovu odcizení se tradičnímu náboženství a tradičně poja-tému národovectví, které mladý Štefánik odmítá. Je pod silným vlivem liberálního smýšlení v Praze. Po návštěvě Modry v létě, kde navštívil s pietou hrob L.Štúra a Trnavy dochází doma k vyvrcholení roztržky s otcem, který ho "vyžene z domu", poněvadž odmítá se vzdát svého pře-svědčení. Odchází za MUDr Vavro Šrobárem do Ružomberoku, který mu schvaluje přestup na univerzitu, aby se mohl věnovat astronomii.

V roce 1901 má přednášku v Detvanu o Svobodě J.S.Milla a o stpické filosofii, ale činnost spolku ochabuje, odráží se i zde roz-pory mezi "hlasisty". (Časopis Hlas od roku 1898, patřil sem V.Šrobár, A.Štefánek, M.Hodža, P.Blaho). Více než Detvan poutá Šte-fánika prostředí "Československé Jednoty", kde převažovali stoupenci myšlenky, že Češi a Slováci jsou dvě části jednoho národa. Pro česko-slovenskou jednotu pracoval i v Detvanu. Při akcích se osvědčila Šte-fánik jako dobrý organizátor. Prostřednictvím Jeronýmu získal mece-náše, kteří ho podporovali na studiích. Zamiloval se do Loly Bílé (která pak, již jako Šetelíková, vydala po jeho smrti vzpomínky), ale brzy se s ní rozešel. Obírá se myšlenkou vydávat beletristickou pří-logu Hlasu. Stává se pomocníkem prof. Zengerza při fotografování slunce.

Finanční pomoc stavitele A.Dvořáka mu umožňuje studijní pobyt ve Švýcarsku, kde vedle asaronomie studuje i matematiku a fyziku. Prohlubuje se jeho osobní krize, neuspokojuje ho pouze vědecké zaměře-ní pozitivismu. V Kostnici se zúčastní slavnosti při výročí upálení Mistra Jana Husa. Po návratu do Prahy se hrdlivě zúčastní činnosti Detvana, jehož se stává předsedou, docházejí i moravští Slováci, Šte-fánik přednáší o pojetí slovenské vzájemnosti u Kollára, o problémech československé jednoty, o náboženských názorech Lva Nikolajeviče Tol-stého, které ho velice přitahují. Vypráví o výzkumech slunce, začíná pravidelně psát do časopisu Čas, hlavně o slovenských problémech a

(Pokračování příště)

Nemocným

Je pravda, že vám dobrým starým lidem naložil Pán mnoho trápení a beru si velice za úkol prosit Spasitele, aby vám je aspoň trochu zmírnil. Tomu však budete přece věřit, že vás má Spasitel rád, a že to s vámi dobře miní. Nevzdávejte se toho! Proto také musíte vypočítávat i dobro, které vám už Pán prokázal, abyste se probudili ke chválení Boha. Chválením Boha zaplašíte hodně kříže a bolesti. Potom mně ale na vás také těší, že nezapomínáte na staré hříchy, a tak stojíte před Spasitelem s kající myslí. To jistě není chyba, ačkoli smíte na druhé straně pevně a jistě věřit, že Pán také odpustil hříchy a že se tedy na věčnosti už nemáte čeho obávat. Vytrvávejte v naprosté trpělivosti! Jak se budete, radovat, až se najednou otevřou brány radosti!

Teď zase prožíváme svatodušní radost. Slyšíme hlasy a jazyky chválit Boha a to nás potěšuje. Spasitel v Duchu svatém přichází a stává se jedním z nás. Chopte se ho jako Bratra, který se vám sám nabízí jako dar a má plnost útěchy a milosti. Svět ovšem ještě vězí docela ve zlém, jakoby žádného Spasitele nebylo. Ale ještě přece musí dojít k tomu, aby bylo osvěženo celé stvoření.

Hleďte, když člověk vidí kolem tolik bídy, musí se ještě radovat z toho, že může také něco nést; neboť jinak by neměl čisté svědomí, kdyby jemu jedinému mezi všemi všechno tak dobře vycházelo. Musí-li člověk hodně trpět, tím lépe! Pak musí vážněji bojovat a stává se zdánlivě vítězem. Jenom si musí ve všem zachovat trpělivost a víru; potom rto není žádná chyba, když musí něco prodělat. Spasitel přitom přece není daleko. Nenechá to nikdy dojít příliš daleko a dělá to tak, abychom to mohli snést. Jeho milí andělé jsou při vás víc, než si myslíte; a až se vám otevřou oči, budete se divit jako Elizeův služebník. Vděčný to cítí; ale kdo je nevděčný, ten nevidí ani chleba na stole, který mu tam někdo položil, když byl hladový. Zoufalství a zármutek oslepuje, dobrá nálada a dětinská důvěra osvětluje oči, i když byl člověk slepý.

Tak se potěšte, milí staří lidé, tím, co vám píše bratr, který má s vámi účast, který též musí procházet mnohým, co se mu nelíbí, ale který ví, co má ve Spasiteli, a co v něm může každý mít. Ale také se za vás modlí a Pán ho jistě v něčem ve vaší věci vyslyší.

V Ježíšově jménu vás s účastí zdraví

váš farář Christoph Blumhardt

F.X.Šalda a Karel Čapek se o Přemyslu Pitterovi zmiňují ironicky ale s jistou hrdostí, že mladá československá republika má také svého nekonformního pacifistu, reformátora a vegetariána. Šalda navíc tušil, že pro Mahátmu Gandhího nebo Romaina Rollanda je Československo země, kde vedle T.G.Masaryka žije Přemysl Pitter. Kromě toho měl Šalda zvláštní úctu k "dělníkům Božím", kteří na rozdíl od "loutek Božích" žijí nedůstupně podle svého svědomí a plní své jedinečné poslání.

Přemysl Pitter se narodil v Praze 21.č. r. 1895. Vyučil se sazečem. Nepodařilo se mu však malou tiskárnu zděděnou po otci udržet. Brzy zemřela i maminka, na niž tak vděčně Pitter vzpomínal po celý život. Přišla světová válka. Na frontě začala Pittera intenzivně zaměstnávat otázka, jaký smysl má lidský život a zda smrt není jediným skutečným cílem lidského usilování. Začetl se do Tolstého Povídek pro lid a ty ho odkázaly k evangeliu. Přečetl je s úžasem. Evangelium určilo jeho další život.

Po válce krátce studoval na nově založené Husově bohosloveské evangelické fakultě. Ta mu otevřela zdroj inspirace v poznání české reformace a jejích předchůdců. Životním příkladem se mu stal zvláště Jan Milíč z Kroměříže /zemřel 1374/. Podle jeho vzoru začal ohnivě kázat. Místo o padlé dívky jako Milíč začal Pitter pečovat o děti ze Žižkovských ulic. Své nekonfesijní křesťanství pochopil jako výzvu k činné lásce a sociální službě.

Kázal a přednášel na Staroměstském náměstí, na ulicích a v sálech, děti shromažďoval k besídkám a hrám. Snažil se

děti i dospělé slovem pohnout k lepšímu životu. Vytvořil kruh přátel a spolupracovníků, mezi něž brzy patřil jeden z nejlepších pedagogů té doby Ferdinand Kreh. Společně si uvědomili, že pro děti je třeba mít celý dům, tak jako měl Milíč Nový Jeruzalém. Děti je třeba zvést do docela jiného prostředí a z ovzduší než znají na žižkovských ulicích. Nadšenému kroužku se podařilo v letech 1933-36 postavit z výtěžků sbírek, a besídek a bazarů útulek pro školní děti Milíčův dům. Byl postaven podle tehdy nejmodernějších zásad - byla zde tělocvična, učebny, hudební místnost, dílny pro řemesla, dílna pro šití, místo pro nejmenší děti - herna, knihovna a čítárna, ale také sprchy, kuchyně a malá jídelna, kde se děti střídaly na svačiny. Milíčův dům byl určen pro nejchudší děti, které zde trávil odpolední /a za Druhé války při směnách na školách i dopolední/ hodiny, kdy byli jejich rodiče v práci ve smysluplné činnosti, práci, radostné zábavě, vzdělávání a nenásilné výchově k čisté lidkosti. Byla zde zahrada se záhonky i hřištěm s odbornou tělocvikářkou, velmi oblíbenou mezi dětmi. Podařilo se v letech 1937-38 z darů rodičů, kteří ztratili jedinou dcerku, postavit ozdravovnu v Mýtě u Rokycan, kam ježily během roku děti ohrožené na zdraví a na léto další děti na dobře vedené tábory v duchu "lesní moudrosti".

Na začátku války se v Mýtě pokusil Pitter se svými přáteli uchránit skupinu židovských dětí před transportem. To se nezdařilo, ale ještě před koncem Druhé světové války se vytvořila skupina lidí, kteří si pod vedením Pittrovým uložili úkol pomoci židovským dětem po návratu z táborů najít nový domov a obnovit zdraví a radost ze života. Akce se rozrostla do nečekaných rozměrů. Česká národní rada hned v květnu 1945 přidělila Pittrovi čtyři zámky a velkou vilu blízko Prahy. Zde se shroma-

3

žďovaly po dva roky děti nejprve z nacistických koncentračních táborů a pak děti z nových československých internačních táborů, kde trošly se svými rodiči Němci nebo tzv. kolaboranty.

Brzy se zhistilo, že je třeba hledat dětem rodiče a rodičům dětí. Dnes by na to musela být dobře technicky vybavená kancelář. Po válce však do dělali po nocích, po celodenní službě a práci, spolupracovníci Přemysla Pittera zvláště nenahraditelná Olga Fierzová, Švýcarka, která koncem dvacátých let přišla do Československa a pak do Prahy a věnovala se této práci s dětmi okruhu Přemysla Pittera.

Na zámích ve Štíříně, Kamenici, Olešovicích a Ládví se dětem vracelo nejen zdraví a síla, ale také radost. Byly vyvedeny z utrpení, špíny, hladu a z nenávisti a myšlenek na odplatu na cesty pokoje a lásky právě v prostředí, vytvořeném křesťanskou láskou a kultivovaném moderními výchovnými metodami, lékařskou péčí a promyšleným ~~žiziziziz~~ pedagogickým záměrem.

Tak jako mezi válkami i teď se Pitter zúčastnil konferencí a obrodných snah. Statečně vystoupil proti veřejným popravám a proti krutě prováděnému odsunu Němců. Byl pověřen kontrolou sběrných táborů. Připojil se opět k obnově Lize pro lidská práva, v níž působil i před válkou. Protestoval, psal články a hlavně pravidelně kázal a přednášel.

Milíčův dům i ozdravovna v Mýtě byly už před válkou financovány hlavně z dobrovolných příspěvků Spolkupřátel mládeže, darů a sbírek. V prosinci 1949 však byl Milíčův dům zařazen mezi městské družiny. Vedoucím bylo vysloveno uznání za práci s dětmi - to ještě v Národním výboru a dalších institucích byli odchovanci předválečného Milíčova domu a vůbec lidé, kteří Pittrově práci rozuměli a uznávali jí. Přestaly však být přijímány k péči výhradně chudé děti. Byly přijímány děti z obvodu hlavně z ro in, kde šla matka do zaměstnání - a to bez ohledu

na další možnosti rodiny. Práce v předsevzatém duchu však pokračovala přes všechny obtíže.

V roce 1950 odjela Olga Fierzová na pohřeb své sestry do Švýcarska. Úřady jí nedovolily se vrátit do Československa. Ústřední národní výbor ~~xxxxxxx~~ hlavního města Prahy převzal v téže roce Milíčův dům do svého vlastnictví a správy. Pittrovi nabídl místo ředitel dětského domova v pohraničí. Ten však chtěl pokračovat v pravidelných nedělních shromážděních a Milíčův dům opustit nechtěl. V březnu 1951 mu však příslušný tajemník pro církevní věci zakázal kázat a zakázal shromáždění v Milíčově domě vůbec. Pitter se měl v stěhovat z Milíčova domu. Byl předvolán k prokurátorovi. V srpnu 1951 odšel přes Berlín do Západního Německa. V září 1951 se na příkaz úřadů Spolek přátel mládeže rozešel, předal národnímu výboru ozdrovovnu v Mýtě a tím tato práce skončila. Dnes je v Milíčově domě mateřská školka.

V Německu prošel Pitter tábory uprchlíků a zůstal v nejhorším a nejznámějším z nich. To byl tábor Valka u Norimberku. Odmítl pozvání do Izraele, do Anglie a do Venezuely. V táboře Valka z pověření Světové rady církví pracoval deset let od roku 1952 do roku 1962. Působil tu jako laický kazatel, navštěvoval nemocné, vězně, pomáhal uprchlíkům do dalších zemí. Ze Švýcarska mu přišla pomoci paní Olga Fierzová. Radili, pomáhali, hledali umístění pro uprchlíky, vedli rozsáhlou korespondenci, pomáhali těm nejslabším, ~~xxxxxxx/xxxxxx/xxxxxxx/~~ biblicky řečeno "napomínali mnohé, ochablé posilovali, domlouvání pozvedali klopýtající a podlomená kolena utvrzovali".

Když bylo Pittrovi 67 let, odstahoval se s paní Fierzovou do její vlasti do Švýcarska, do Affoltern am Albis blízko Curychu. Začali spolu vydávat cyklostilovaný časopis

Hovory s pisateli pro ty, kdo jim psali a chtěli s nimi udržet kontakt. Byl to časopis nejen pro bývalé uprchlíky, ale xxx též pro odchovance Milíčova domu a ze zámků, psali jim z Izraele, z Německa a z celého světa. Byl určen i pro přátele v Československu. Těm Všem těmto lidem byly určeny též proslovy v rozhlasu, zvláště na stanici Svobodná Evropa. Ty vydal Pitter i knižně, podobně jako molitby ~~xxpxxxkxxxkxxx~~ pro uprchlíky a studie o české reformaci a jejím významu pro nás v moderní době.

V roce 1966 byl pozván do Izraele. Zasadil zde svůj strom v Aleji spravedlivých, stromořadí mezi Jeruzalémem a mauzoleem v Jad va Šem, kde je uložen popel a praš ze všech táborových krematorií ~~XXX~~ a popravišť, na nichž hynuli židé za Druhé světové války. V Aleji rsotou chlebovníky, které zasadili ti "ne-židé", kteří rikovali život při záchraně žida. Po smrti Pitterově zde v roce 1980 zasadila svůj strom i Olga Fierzová. Oba obdrželi též medaili s nápisem: "Kdo zachraňuje jeden život /duši/, ž zachraňuje celý svět."

Curyšská kantonální rada vyznamenala Pittera čestnou cenou za jeho spisy "Duchovní revoluce v sr ci Evropy" a "Nad vřavou nenávisti".

V roce 1975 poctila theologická fakulta curyšské university Přemysla Pittera slavnostním udělením čestného doktorátu jakožto "obhájce stísněných, průkopníka usmíření, interpreta a

zachovatele české reformace. Pitter přijal tento doktorát, jak řekl, "zástupně za drobné anonymní pracovníky, kteří se snažili plnit Ježíšovy příkazy ve službě bližním". Ve svém promočním proslovu vzpomněl těch, "kteří s krajní obětavostí a často s nasazením života zachraňovali ty, kdo se ocitli pod koly dějin."

Do konce dnů žil skromně, stále v pilné práci. Zemřel po těžké nemoci 15. února 1976. Paní Olga Fierzová pokračuje ve vydávání Hovorů a pracuje na dokumentaci svědectví o Přemyslu Pitterovi. Hlavně jí a pak dalším spolupracovníkům a spolupracovnicím Pittrovým vděčíme ~~ji~~ velikou pomoc při přípravě našeho sborníčku.

Postava Přemysla Pitttera přesáhla z První republiky přes okupaci do poválečných let. Péči o uprchlíky a proslovy v rozhlase zasáhl Pitter až do let "studené války". Vždy uplatňoval důraz na smíření a život z odpuštění, v lásce a míru, jak jej přijal z evangelia a jak se v něm uvrtil studiem české reformace, národního českého brození, T.G. Masaryka a jeho pokračovatelů. Nebyl křesťanem konfesionálním, byl velice tolerantní, ke všem církvím měl blízko a zároveň je viděl kriticky, pod náročným měřítkem Ježíšova evangelia a příkladu.

Jeho úsilí o mír se nevyčerpalo články, brožurami, proslovy a účastí na konferencích. Jeho úsilí bylo dobře zakotveno v neustálé praktické péči o ty nejpotřebnější, všestranné péči o děti slabé sociálně, pak o děti trpící národnostně či rasově motivovanou nenávistí a konečně o celé rodiny postižené dogmaticky, výlučně pojatým komunismem.

Vracíme se k První republice, k Masarykovým pokračovatelům a mezi ně patří Přemysl Pitter s celým okruhem svých spolupracovníků, kteří spolu s ním pochopili Ježíšovo slovo o ceně toho, co je učiněno pro "jednoho z těchto nepatrných bratří a sester" a Masarykovo heslo "Ježíš ne César" jako výzvu k čino-